הִלְכוֹת תְּפִלָּה סִימָן צד

לִירוּשָׁלַיִם וְלַמִּקְדָּשׁ וּלְבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים. הָיָה עוֹמֵד בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, יַחֲזִיר פָּנָיו (ד) כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם וְיכַוֵּן גַּם לַמִּקְדָּשׁ וּלְבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים. הָיָה עוֹמֵד בִּירוּשָׁלַיִם, יַחֲזִיר (ה) פָּנָיו לַמִּקְדָּשׁ וְיכַוֵּן גַּם כֵּן לְבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים. * הָיָה עוֹמֵד (ו) אֲחוֹרֵי (ז) הַכּוֹתֶל, מַחֲזִיר (ח) פָּנָיו לַכּוֹתֶל: **ב** [ג]אִם מִתְפַּלֵּל (ח) לְרוּחַ מִשָּׁאָר, (ט) רוּחוֹת, יְצַדֵּד פָּנָיו לְצַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִם הוּא בְּחוּץ לָאָרֶץ, וְלִירוּשָׁלַיִם אִם הוּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלַמִּקְדָּשׁ אִם הוּא בִּירוּשָׁלַיִם. הַגָּה: (ט) וְאָנוּ שֶׁמַּחֲזִירִין (י) פָּנֵינוּ (יא) נֶגֶד אֶמְצַע הַיּוֹם (הגהות אלפסי החדשים (שנטי הגטריס כ: פוסק ג)). וּמִי שֶׁרוֹצֶה לְקַיֵּם אֲמָרָם הָרוֹצֶה לְהַעֲשִׁיר יַצְפִּין אוֹ לְהַחְכִּים יַדְרִים, מִכָּל מָקוֹם (יב) יְצַדֵּד פָּנָיו

ג מוהר"א אבוהב (על הטור ד"ה ותימא על המנהג) ופסמ"ג (עשין יט).

בַּאֵר הַיטֵב

לְהִתְפַּלֵּל מִנְחָה שְׁתַּיִם, כֵּיוָן דִּבְשָׁעַת חוֹתְמוֹ הָיָה פָּטוּר מִן הַדִּין. מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ה) וּדְרִישָׁה בְּיהוֹדָה דָּעָה סִימָן שמ"א (סק"ג), וּדְלֹא כְּטַ"ז בְּסִימָן ק"ח סָעִיף קָטָן א' עַיֵּן שָׁם:

א (ה) **הַכַּפָּרַת.** פֵּרוּשׁ בְּמַעֲרָבוֹ שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: **ב** (ט) **רוּחוֹת.** פֵּרוּשׁ בְּמָקוֹם שֶׁמְּנַהֲגָם כָּךְ אוֹ שֶׁיּוֹשֵׁב עַל הַחֻמָּר. (ג) **לְמִזְרָח.** עַיֵּן ט"ז (סק"א) שֶׁהָעֶלָה דְּאִם שִׁכַּח וְהִתְפַּלֵּל לְצָפוֹן אוֹ לְדָרוֹם יַהֲפֹךְ פָּנָיו לְצַד הַמִּזְרָח, וְאִם הִתְפַּלֵּל לְמַעֲרָב לֹא יַהֲפֹךְ פָּנָיו לַצַּד, דְּאִם כֵּן יִהְיֶה פָּנָיו נֶגֶד צָפוֹן אוֹ דָּרוֹם, וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה דְּאֵין צָרִיךְ לְהַפְסִיק וְלַעֲקֹר רַגְלָיו כְּדֵי לְהִתְפַּלֵּל לְמִזְרָח, (כ"כ בה"ט) שְׁכִינָה בְּכָל מָקוֹם, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. וּבְתִשְׁובַת יַד אֶלְיָהוּ סִימָן א' חוֹלֵק וְכָתַב דְּצָרִיךְ לְהַפְסִיק וְלֵילֵךְ לְהִתְפַּלֵּל לְצַד מִזְרָח וְהִסְכִּים עִמּוֹ גְּדוֹל אַחַר הַסְכִּים עִם הַשַּׁ"ץ, עַיֵּן שָׁם בְּאָרְכָּה. בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁהֲעֶמִידוּ בּוֹ אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ לְצַד דָּרוֹם שֶׁל הָעוֹלָם וְכָל הַמִּתְפַּלְּלִים נֶגֶד דָּרוֹם, יוֹכִל לְהִתְפַּלֵּל לְצַד מִזְרָח שֶׁהוּא אַף שֶׁכָּל הַקָּהָל מִתְפַּלְּלִים נֶגֶד דָּרוֹם, וְאֵין כָּאן מְשׁוּם יוֹהֲרָא וְלֹא מְשׁוּם אֵיבָה. יַד אֶלְיָהוּ סִימָן א'. וְגָדוֹל אֶחָד שָׁם חוֹלֵק עָלָיו רַק יִתְפַּלֵּל לְצַד שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין עַיֵּן שָׁם: (ד) **הָאָרוֹן.** עַיֵּן בְּלְבוּשׁ הַצִּיּוּר לְהַעֲמִיד כֹּתֶל מִזְרָחִי נֶגֶד קֶרֶן מִזְרָחִית דְּרוֹמִית

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

ב [ג] **לְמִזְרָח.** עַיֵּן בְּאֵר הַיטֵב. וְעַיֵּן בְּשׁוּ"ת פְּאֵר הַדּוֹר (סי' קנ) לְהָרַמְ"ם מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל בְּבֵיתוֹ נֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּרָאוּי, אַף שֶׁאֲחוֹרָיו אֶל כֹּתֶל בֵּיתוֹ שֶׁהוּא כֹּתֶל בֵּית הַכְּנֶסֶת, אֵין בָּזֶה וְלֹא וְאֵינוֹ

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

בִּמְקוֹם קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים: (ד) **כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם.** שֶׁנֶּאֱמַר (שם שם מד) 'וְהִתְפַּלְלוּ אֶל ה' דֶּרֶךְ הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתָּ': (ה) **פָּנָיו לַמִּקְדָּשׁ.** שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב' ו לב) 'וְהִתְפַּלְלוּ אֶל הַבַּיִת הַזֶּה': (ו) **אֲחוֹרֵי הַכַּפֹּרֶת.** פֵּרוּשׁ (ג) בְּמַעֲרָבוֹ שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: (ז) **פָּנָיו לַכַּפֹּרֶת.** שֶׁנֶּאֱמַר (שם פסוק כו) 'וְהִתְפַּלְלוּ אֶל הַמָּקוֹם הַזֶּה', (ד) וְיִרְאֶה אֶת עַצְמוֹ כְּאִלּוּ הוּא עוֹמֵד לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת: **ב** (ח) **לְרוּחַ מִשָּׁאָר רוּחוֹת.** כְּגוֹן (ה) שֶׁרוֹצֶה לְהַחְכִּים אוֹ לְהַעֲשִׁיר וְאָמְרוּ חֲזַ"ל (ב"ב כה:) הִרְצָה לְהַחְכִּים יַדְרִים לְהַעֲשִׁיר יַצְפִּין, אוֹ (ו) כְּגוֹן שֶׁרוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַחֲזִיר אֶת עַצְמוֹ לְצַד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִכָּל מָקוֹם יְצַדֵּד פָּנָיו לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר (מלכים א' ח מח) 'וְהִתְפַּלְלוּ אֵלֶיךָ דֶּרֶךְ אַרְצָם': (ט) **וְאָנוּ שֶׁמַּחֲזִירִין וְכוּ'.** וּלְפִי שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל לְצַד מִזְרָח (ו) נֶהֱגוּ לְקַבֵּעַ הַהֵיכָל שֶׁפֶּתַח תּוֹרָה בְּתוֹכוֹ בְּכֹתֶל מִזְרָחִי, (ח) וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְקַבֵּעַ בַּמִּזְרָח יְקַבֵּעַ בַּדָּרוֹם, וְעַל כָּל פָּנִים לֹא לְמַעֲרָב שֶׁיִּהְיֶה אֲחוֹרֵי הָעָם לַהֵיכָל. (ט) וּמִיהוּ אֲפִלּוּ קָבְעוּ הַהֵיכָל בְּכֹתֶל אַחֵר צָרִיךְ לְהִתְפַּלֵּל לְהַחֲזִיר פָּנָיו לְמִזְרָח: (י) **פָּנֵינוּ לַמִּזְרָח.** וְאִם עָמַד לְצָפוֹן אוֹ לְדָרוֹם וְהִזְכִּירוּ לוֹ, (י) אָסוּר לַעֲקֹר רַגְלָיו לְהַפֵּךְ לְמִזְרָח, אֶלָּא יַעֲקֹם פָּנָיו לְמִזְרָח, וְדֵי בָּזֶה (יא) אֲפִלּוּ אִם מִתְפַּלֵּל עִם אֲחֵרִים שְׁפָנֵיהֶם לְמִזְרָח, וְאִם אִי אֶפְשָׁר אוֹ שֶׁעוֹמֵד פָּנָיו לְמַעֲרָב יְכַוֵּן לִבּוֹ לְקָדְשֵׁי קָדָשִׁים (יב) וְלֹא יַעֲקֹר רַגְלָיו. [א]אַף אִם מִתְפַּלֵּל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת דְּאוֹשָׁא מִלְּתָא, מְצַדֵּד בְּפִרְקֵי מְגִדִּים (מש"ז סק"א) לוֹמַר דְּיַהֲפֹךְ אֶת עַצְמוֹ לְצַד הַקָּהָל וְכֵן פָּסַק בְּסֵפֶר שֻׁלְחַן שְׁלֹמֹה (ס"א). בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁהֶעֱמִידוּ בּוֹ אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ לְצַד דָּרוֹם הָעוֹלָם וְכָלָם מִתְפַּלְּלִים נֶגֶד אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ שֶׁהוּא לְצַד דָּרוֹם, אַף שֶׁהוּא שֶׁלֹּא כְּהָגֵן וְכִנַּ"ל בְּסָעִיף קָטָן ט', מִכָּל מָקוֹם הַבָּא לְהִתְפַּלֵּל שָׁם, (יג) יִתְפַּלֵּל לְצַד שֶׁהַצִּבּוּר מִתְפַּלְּלִין אַף יְצַדֵּד פָּנָיו לַמִּזְרָח: (יא) **נֶגֶד אֶמְצַע הַיּוֹם.** הַאי לִישְׁנָא לְאוֹ דַּוְקָא, אֶלָּא רְצוֹנוֹ לוֹמַר (יד) בְּעֶרֶךְ חֲצִי שָׁעָה אוֹ שָׁעָה אַחַר כְּךָ שָׁאנוּ הַשֶּׁמֶשׁ כְּבָר נָדָה הַרְבֵּה מִמְּקוֹמָהּ, וּמְשַׁעֲרִים כָּל זֶה בְּעֵת שֶׁיָּחוּל תְּקוּפַת נִיסָן אוֹ תִּשְׁרֵי אוֹ שְׁבוּעַ אַחַת קֹדֶם לָזֶה, וְעַיֵּן בְּבֵאוּר הַלָּכָה (ד"ה אין) שֶׁהֶעֱתַקְתִּי אֶת לְשׁוֹן הַלְּבוּשׁ בָּזֶה. וְעַיֵּן בְּאַחֲרוֹנִים שֶׁהִסְכִּימוּ כֻּלָּם לִדְבָרֵי הַלְּבוּשׁ דְּבִמְדִינוֹתֵינוּ שָׁאֵין אָנוּ יוֹשְׁבִין בְּמַעֲרָבָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מִכָּנָן רַק נוֹטֶה גַּם כֵּן לְצָפוֹנוֹ, שֶׁיַּעֲמִידוּ כֹּתֶל בֵּית הַכְּנֶסֶת נוֹטֶה קְצָת לְצַד מִזְרָחִית דְּרוֹמִית שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁאָז תַּעֲמֹד מְכֻנָּן כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְקָדְשֵׁי קָדָשִׁים, וְכֵן כָּל מְדִינָה לְפִי תַּחֲנוּתָהּ יַעֲמִידוּ הַבַּיִת הַכְּנֶסֶת לְפִי דַּרְכָּם, וּבְסֵפֶר לֶחֶם חֲמוּדוֹת (דברי חמודות פ"ד אות סח) יָשַׁב מִנְהַג הָעוֹלָם, וּמִכָּל מָקוֹם מִשְׁמַע מִנַּיהּ גַּם כֵּן שָׁטוּב יוֹתֵר לַעֲשׂוֹת כִּדְבָרֵי הַלְּבוּשׁ, וְאִם מְזַדְּמֵן לְמָקוֹם שֶׁהַכֹּתֶל הוּא כְּנֶגֶד הַמִּזְרָח הוּא מְצַדֵּד פָּנָיו נֶגֶד מִזְרָחִית דְּרוֹמִית, עַיֵּן שָׁם. אַף אִם מְזַדְּמֵן לוֹ שֶׁעוֹמֵד וּמִתְפַּלֵּל בְּצַד דָּרוֹם אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ, לֹא יַעֲשֶׂה כֵּן, שֶׁאָז יִהְיֶה נִרְאֶה כְּהוֹפֵךְ עֹרֶף וְלֹא פָּנִים כְּלַפֵּי אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ, עַיֵּן שָׁם בְּלֶחֶם חֲמוּדוֹת. וְכָתַב בִּפְרִי מְגַדִּים (מש"ז סק"ב) דְּבַמְּקוֹמוֹת שֶׁעוֹשִׂין הַכֹּתֶל מַמָּשׁ נֶגֶד הַמִּזְרָח, טוֹב לַעֲשׂוֹת מְקוֹם הָרַב לִצְפוֹן אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לְהַדְרִים וְיַחְכִּים, דְּבַדָּרוֹם אִי אֶפְשָׁר לְהַדְרִים וְכַנַּ"ל, וּבְמַקּוֹמוֹת שֶׁעוֹשִׂין כַּלְּבוּשׁ רָאוּי לְהוֹשִׁיב הָרַב לִימִין הָאָרוֹן, (טו) אִם לֹא לְהַסִּיר מַחֲלֹקֶת אַל יַקְפִּיד: (יב) **יְצַדֵּד פָּנָיו וְכוּ'.** וְרַשַׁ"י (ב"ב שם ד"ה דמצדד) פֵּרַשׁ אִיפְכָא שֶׁיַּעֲמֹד לַמִּזְרָח וְיִצַּדֵּד פָּנָיו לַדָּרוֹם אוֹ לַצָּפוֹן, (טו) וְכֵן מִנְהָגֵנוּ וְנָכוֹן הוּא (יג) כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא חָלוּק בַּעֲמִידָתוֹ מִן הַצִּבּוּר. כָּתַב הַפְּרִי מְגַדִּים (שם) דְּבִמְקוֹמוֹת שֶׁעוֹשִׂין כַּלְּבוּשׁ (הַכֹּתֶל

בְּאוּר הַלָּכָה

א * הָיָה עוֹמֵד אֲחוֹרֵי הַכַּפֹּרֶת וְכוּ'. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק"ו) דְּהֵיכִינוּ בְּמַעֲרָבוֹ שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, כֵּן פֵּרַשׁ הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק"א). וְלִכְאוֹרָה לָמָּה לֹא פֵּרַשׁ כְּרַשַׁ"י (ל. ד"ה אחורי) דְּהֵיכִינוּ בְּאַמַּת עֶשְׂרָה אַמּוֹת שֶׁבֵּין הַכֹּתֶל מַעֲרָבִי וּבֵין אֲחוֹרֵי הַכַּפֹּרֶת, וְנִרְאֶה לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי דְּהָיָה קָשֶׁה לַיהּ לְהַמָּגֵן אַבְרָהָם לָמָּה לֹא נָקַט הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ הָיָה עוֹמֵד בְּמִקְדָּשׁ יְכַוֵּן לְקָדְשֵׁי קָדָשִׁים כִּדְאִיתָא בְּגֶמָרָא (שם), וְעַל כָּרְחֵךְ מְשׁוּם דְּעַתָּה אִסּוּר לְכַוֵּן לְאוֹתוֹ מָקוֹם דְּכֻלָּנוּ טְמֵאֵי מֵתִים וּכְדִלְקַמָּן בְּסִימָן תקס"א (משנ"ב סק"ה) וְאִם כֵּן הֵכִי נַמִּי בָּזֶה, וְעַל כֵּן פֵּרַשׁ הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ כּוֹלֵל בָּזֶה כָּל הַצַּד שֶׁנֶּגֶד מַעֲרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְאַף דְּזֶה לְכְאוֹרָה נִכְלָל בְּמַה שֶׁאָמַר מִתְּחִלָּה הָיָה עוֹמֵד בִּירוּשָׁלַיִם יַחֲזִיר פָּנָיו לְמַקְדָּשׁ דְּכוֹלֵל מִסְתָּמָא בְּדִבְרֵיהֶן לְכָל רוּחוֹתָיו, יֵשׁ לוֹמַר דְּהָוֵה אָמִינָא כֵּיוָן דְּיֵשׁ אוֹמְרִים בְּגֶמָרָא (כ"ב כה:) דְּשְׁכִינָה בְּמַעֲרָב, אֵין רְאוּי לַעֲמֹד בְּאַחוֹרָיו לְמַעֲרָב וּלְהַשְׁתַּחֲוֹת נֶגֶד מִזְרָח וְהַאי יַחֲזִיר פָּנָיו קַאֵי רַק אִם עוֹמֵד בְּמִזְרָח צָפוֹן וְדָרוֹם, קַמַשְׁמַע לַן דְּלֹא קָיְמָא לַן הָכִי:

ב * אֵין עוֹשִׂין מְקוֹם הָאָרוֹן וְכוּ' רַק מְכֻנָּנִין נֶגֶד אֶמְצַע הַיּוֹם. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (ס"ק יא). וְהֵא לְךָ לְשׁוֹן הַלְּבוּשׁ, וְדַע שֶׁכָּל הָאֲרָצוֹת הָאֵלּוּ אֲשֶׁר אָנוּ שׁוֹכְנִים בָּהֶם כֻּלָּם הֵם כְּנֶגֶד מַעֲרָבִית צְפוֹנִית שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְאֵינָם מְכֻנָּנִים בְּמַעֲרָבָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מַמָּשׁ, לְפִיכָךְ נִרְאֶה לִי שֶׁסּוֹב וְנָכוֹן הוּא כְּשֶׁעוֹשִׂין בֵּית הַכְּנֶסֶת שֶׁיְּהֵא שֶׁיַּעֲשׂוּ שֶׁעוֹשִׂין שָׁם הָאָרוֹן וּמִתְפַּלְּלִין כְּנֶגְדּוֹ שֶׁתְּהֵא נוֹטֶה קְצָת לְצַד מִזְרָחִית דְּרוֹמִית, וְאָז נַעֲמֹד מְכֻנָּן כְּנֶגֶד אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּירוּשָׁלַיִם וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ וְקָדְשֵׁי קָדָשִׁים, וְגַם עַל יְדֵי זֶה לֹא נְחַזִּיק יְדֵי הַמִּינִים שֶׁיֹּאמְרוּ אָנוּ מִתְפַּלְּלִין נֶגֶד הַשֶּׁמֶשׁ כְּמוֹתָם. וּבְאֵיזֶה אֹפֶן נַעֲמִידֶנָּה בְּאֹפֶן הָאֲרָצוֹת, נִרְאֶה לִי שֶׁנַּעֲמִידֶנָּה בְּאֹפֶן שֶׁבְּיוֹם תְּקוּפַת נִיסָן אוֹ תְּקוּפַת תִּשְׁרֵי אוֹ סְמוּךְ לָהֶן בְּשִׁשָּׁה אוֹ בְּשִׁבְעָה יָמִים כְּשֶׁתְּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ בְּבֹקֶר תִּהְיֶה נִכְנָסֶת בַּחַלּוֹן שֶׁבְּאֶמְצַע כֹּתֶל הַמִּזְרָח מִן הַבַּיִת הַכְּנֶסֶת, וְיָכֶה הַנִּצּוֹץ כְּנֶגְדּוֹ עַל הַכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי נוֹטֶה הַנִּצּוֹץ מִן אֶמְצַע כֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי לְצַד דָּרוֹם רְחוֹק מִן הָאֶמְצַע, בְּאֹפֶן שֶׁכְּמוֹ חֲצִי שָׁעָה אוֹ שָׁעָה אַחַר הַזְּרִיחָה תַּגִּיעַ אֶל אֶמְצַע הַכֹּתֶל מַמָּשׁ מוּל חַלּוֹן הַמִּזְרָחִי, וּבֵית הַכְּנֶסֶת כָּזוֹ וַדַּאי הִיא עוֹמֶדֶת מַמָּשׁ בְּאֵלּוּ הָאֲרָצוֹת נֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ. אֲבָל אִם נַעֲמִידֶנָּה בְּאֹפֶן שֶׁשֶּׁחוֹזֶרֶת הַחַמָּה בֵּיצִים הַנַּ"ל בַּחַלּוֹן הַמִּזְרָחִי יָפָה נִצּוֹץ הַשֶּׁמֶשׁ בַּכֹּתֶל הַמַּעֲרָבִי מַמָּשׁ נֶגֶד הַזְּרִיחָה, וְהוּא מַמָּשׁ כְּנֶגֶד מִזְרָח וְזֶהוּ חֵקֶם לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְגַם לֹא נִשְׁתַּנָּה נֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ רַק בְּצִדָּם, לְפִיכָךְ לֹא נַעֲמֹד בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּאֹפֶן זֶה, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ וְעַיֵּן שָׁם עוֹד. וְכָתַב הַבַּ"ח (ס"ג) דְּכָל דִּבְרֵיהֶן נִכְלָלִין בְּמַה שֶּׁכָּתַב בְּהַגָּהַת שֻׁלְחָן עָרוּךְ (שלטי הגבורים כ: אות ג), דְּמִכְּוָנִים כְּנֶגֶד אֶמְצַע הַיּוֹם, וְכֵן מַשְׁמַע בְּפֵרוּשָׁה (סק"ד) וּבְמַחֲצִית הַשֶּׁקֶל (סק"ד):

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(ג) מָגֵן אַבְרָהָם (סק"א): (ד) גְּמָרָא (ל.) וְעַיֵּן הַגְּרָקָא בְּרַא"ש (פ"ד סי' יט): **ב** (ס) בְּאוּר הַגְּרַ"א וְכֵן מַשְׁמַע מֵאֲמַר מָרְדְּכַי (סק"ב): (ו) מָגֵן אַבְרָהָם (סק"ב): (ז) פְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (הגה"ט): (ס) פְּרִי מְגַדִּים (א"א סק"ג): (ע) פְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה (שם): (י) ט"ז (סק"א) וְחַיֵּי אָדָם (ח"א כלל כב סי' י): (יא) שֻׁלְחַן שְׁלֹמֹה (ס"א): (יב) ט"ז (שם) וְחַיֵּי אָדָם (שם) וְהַגְּרַ"ז (ס"ג) וּמָגֵן גִּבּוֹרִים (אלף המגן סק"ב), דְּלֹא כְּהַחוֹלְקִין: (יג) כְּהוּא דְּבָאר הַיטֵב (סק"ג) וְכֵן פָּסַק בְּמָגֵן גִּבּוֹרִים (שם סק"ג) וְכֵן מוֹכִיחַ בְּמָגֵן אַבְרָהָם סָעִיף קָטָן ב': (יד) מְלֶבּוּשׁ (ס"ג): (טו) אֲלִיָּה רַבָּה (סק"ג): (טז) פְּרִי מְגַדִּים (א"א סק"ה): (יז) ט"ז (סק"ג) וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים:

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] וכשו"ע הרב לא חילק בין מתפלל בביהכ"נ למתפלל ביחיד.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

בְּאֵר הַגּוֹלָה

ד שם ל' (ע"א).
ה שם. ו תוספות שם (ד"ה הלכה).
ז רבנו ירחם (נתיב ג ח"ג). ח אהל מועד (דרך ג נתיב יב).
ט ספר ארחות חיים (סי' מד). י מפרק ה' מהלכות תפלה (ה"כ). כ ספר ארחות חיים שם (סי' מה) בשם רש"י. ל הגהות מימוני פרק ה' (אות ז). מ ברכות שם ל' (ע"א). נ בית יוסף (ד"ה גרסינן) מפשמעות (התוספות) [והגמרא] (שם).

(ה) לְמִזְרָח: **ג** * [ד]מִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן הָרוּחוֹת, יְכַוֵּן לִבּוֹ לְאָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם: **ד** * [ה]הָיָה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר, אֵין צָרִיךְ לֵירֵד וּלְהִתְפַּלֵּל אֲפִלּוּ אִם יֵשׁ לוֹ מִי שֶׁתּוֹפֵס חֲמוֹרוֹ, אֶלָּא מִתְפַּלֵּל (יג) דֶּרֶךְ הֲלוּכוֹ. וְכֵן אִם הָיָה בִּסְפִינָה אוֹ עַל גַּבֵּי קָרוֹן, (יד) אִם יָכוֹל לַעֲמֹד עוֹמֵד, (טו) וְאִם לָאו, יוֹשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וּמִתְפַּלֵּל. [ו]אוֹ אִם הָיָה הוֹלֵךְ בְּרַגְלָיו, מִתְפַּלֵּל דֶּרֶךְ הֲלוּכוֹ אַף אִם אֵין פָּנָיו כְּנֶגֶד יְרוּשָׁלַיִם, אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם סַכָּנָה, כִּי [ז]אִם יַעֲמֹד וְיִתְפַּלֵּל יִקְשֶׁה בְּעֵינָיו אִחוּר (ו) דַּרְכּוֹ וְיִטְרַד לִבּוֹ וְלֹא יוּכַל לְכַוֵּן, [ח]וְהַכֹּל לְפִי הַדֶּרֶךְ וּלְפִי הַמָּקוֹם וּלְפִי יִרְאָתוֹ (טז) וְיִשּׁוּב דַּעְתּוֹ. וְיֵשׁ מַחְמִירִין (יז) לַעֲמֹד, וְרָאוּי לָחוּשׁ לְדִבְרֵיהֶם אִם הוּא שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם סַכָּנָה: **ה** [ט]הָיָה יוֹשֵׁב בִּסְפִינָה אוֹ בַּעֲגָלָה, אִם יוּכַל לַעֲמֹד בִּמְקוֹם הַכְּרִיעוֹת עוֹמֵד, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה כּוֹרֵעַ מֵעֲמֹד וּפוֹסֵעַ שֶׁלֹּשׁ פְּסִיעוֹת. הַגָּה: אַף עַל פִּי שֶׁיּוֹשֵׁב (יח) בְּכָל הַתְּפִלָּה, מִכָּל מָקוֹם אִם אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲמֹד יַעֲמֹד כְּדֵי לְקַיֵּם הַכְּרִיעוֹת וְהַפְּסִיעוֹת כְּדָרְכָּן (בית יוסף (ד"ה ומ"ש רמינו וכן) בשם (ס"ח) [ארחות חיים] (סי' מד)), וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ, כְּגוֹן שֶׁרוֹכֵב עַל הַבְּהֵמָה, (יט) יַחֲזִיר (מ) הַבְּהֵמָה שֶׁלֹּשׁ פְּסִיעוֹת לְאַחֲרֶיהָ וְעוֹלֶה לוֹ כְּאִלּוּ פּוֹסֵעַ בְּעַצְמוֹ (הגהות אלפסי החדשים סוף פרק תפלת השחר (שלטי הגבורים כ: מוס כ)): **ו** (כ) [ו]חוֹלֶה מִתְפַּלֵּל אֲפִלּוּ שׁוֹכֵב עַל צִדּוֹ, וְהוּא שֶׁיָּכוֹל לְכַוֵּן דַּעְתּוֹ. (וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהִתְפַּלֵּל, מִכָּל מָקוֹם (כא) יְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים ד ה) 'אִמְרוּ בִלְבַבְכֶם עַל מִשְׁכַּבְכֶם', (בית יוסף (ד"ה כתוב בתוספות סימן) בשם ארחות חיים (שם) ופסיקתא (פרשה כד)): **ז** [כ]מִי שֶׁהָיוּ לוֹ אֲנָסִים מִכָּאן וּמִכָּאן וּמִתְיָרֵא שֶׁמָּא יַפְסִיקוּהוּ תְּפִלָּתוֹ אוֹ יַפְסִידוּ מִקְחוֹ, יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וְיִתְפַּלֵּל לְפִי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו, וְאַף עַל פִּי שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת שֶׁלֹּשׁ פְּסִיעוֹת בְּסוֹף הַתְּפִלָּה, יוֹשֵׁב וּמִתְפַּלֵּל וְכוֹרֵעַ: **ח** [ל]יֵשׁ לִיזָּהֵר [*] (כב) שֶׁלֹּא לִסְמֹךְ עַצְמוֹ (כג) לְעַמּוּד אוֹ לַחֲבֵרוֹ (כד) בְּשָׁעַת תְּפִלָּה: **ט** [מ]מִי שֶׁהֻכְרַח לְהִתְפַּלֵּל (כה) מְיֻשָּׁב, (כו) כְּשֶׁיּוּכַל צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל (ט) מֵעֲמָד (כז) [נ]וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹסִיף בָּהּ דָּבָר.

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

בְּסוֹג הַמִּתְפַּלֵּל אֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת, עַיֵּן שָׁם, וְהֶבִיאוֹ בִּרְכֵי יוֹסֵף (סק"ב): **ח** [בשו"ע] שֶׁלֹּא לִסְמֹךְ כו'. וְחוֹלֶה שֶׁכָּרַע לוֹ שֶׁיּוֹכַל לְכַוֵּן בַּעֲמִידָה עַל יְדֵי סְמִיכָה כֵּן, וְאִם לָאו, יִתְפַּלֵּל מְיֻשָּׁב. כֵּן כָּתַב בִּכְרֵכִי יוֹסֵף (סק"ד) בְּשֵׁם מוֹרֵנוּ הָרַב ר' יַעֲקֹב מוֹלְכּוֹ (סי' ק) עַיֵּן שָׁם:

בַּאֲר הֵיטֵב

יָרֵד לְמַטָּה וְיִתְפַּלֵּל. וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁמְּהַלֵּךְ בְּרַגְלָיו, דְּהָא בִּלְאו הָכִי צָרִיךְ לְהַמְתִּין. מִגֵּן אַבְרָהָם (סק"ו): **ג** בְּאֲבוֹת. פְּרוּשׁ שֶׁלֹּא יֵלֵךְ אוֹ יִרְכַּב, אֲבָל כְּשֶׁיּוֹשֵׁב עַל הַבְּהֵמָה וְהַבְּהֵמָה גַּם כֵּן עוֹמֶדֶת שָׁרִי. תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה (כ: ד"ה גמ' בין כך) מִגֵּן אַבְרָהָם (סק"ז): **ה** הַבְּהֵמָה. אוֹ יַחֲזִיר עַצְמוֹ עַל גַּבֵּי בְּהֵמָתוֹ. מִגֵּן אַבְרָהָם (סק"ט): **ט** (ט) מֵעֲמֹד. כָּתַב ט"ז (סק"ה) מֵעוֹלָם לֹא רָאִינוּ מְגַדּוֹלִים שֶׁהִתְפַּלְּלוּ בַּדֶּרֶךְ מְיֻשָּׁב שֶׁהִתְפַּלְּלוּ שְׁנִית בְּבוֹאָם לְבֵיתָם אוֹ לְמָלוֹן, עַל כֵּן נִרְאֶה דְּגַם כָּאן לֹא יִתְפַּלֵּל שְׁנִית אֶלָּא אִם הוּא בְּטוּחַ שֶׁיָּכוֹל לְכַוֵּן בִּתְפִלָּתוֹ כְּמוֹ

בֵּאוּר הַלָּכָה

ג * **מִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן הָרוּחוֹת וְכוּ'. וְנִרְאֶה דְּטוֹב שֶׁיְּצַדֵּד פָּנָיו לְצַד אֶחָד מִמִּזְרָח וְאִם כֵּן אִם הוּא עוֹמֵד נֶגֶד מִזְרָח מְמֵילָא הַצַּדּוּד הוּא לְצָפוֹן אוֹ לְדָרוֹם, וְאִם הוּא עוֹמֵד נֶגֶד צָפוֹן אִם מְצַדֵּד לִימִינוֹ לְמִזְרָח פְּשִׁיטָא דְּטוֹב, וְאִם לִשְׂמֹאלוֹ שֶׁהוּא מַעֲרָב עַל כָּל פָּנִים לֹא הִפְסִיד, וְכֵן בְּדָרוֹם לְהֵפֶךְ.** כָּל זֶה הוֹצִיאתִי מִפִּפָּרָ שֶׁלְחָן שְׁלֹמֹה (ס"א):

ד * **הָיָה רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר וְכוּ' וְאִם לָאו יוֹשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וּמִתְפַּלֵּל.** עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (ס"ק טו) שֶׁכָּתְבָנוּ וּבְכָל זֹאת יַחֲזִיר פָּנָיו לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִם אֶפְשָׁר לוֹ, הוֹצָאתִי דִּבְרֵי מִגֵּן אַבְרָהָם בְּסָעִיף קָטָן ב' שֶׁכָּתַב בְּרוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר דְּצָרִיךְ לְצַדֵּד פָּנָיו לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּפְשׁוּט דְּהוּא הַדִּין בְּיוֹשֵׁב בִּסְפִינָה, וְכָל שֶׁכֵּן הוּא, דְּהָא בָּזֶה מַחְמִיר הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ לְכַתְּחִלָּה אִם יָכוֹל לַעֲמֹד לֹא יִתְפַּלֵּל בִּישִׁיבָה. וְהִנֵּה רָאִיתִי בְּתוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב פֶּרֶק ד' דִּבְרָכוֹת מִשְׁנָה ו' שֶׁכָּתַב בְּהָיָה יוֹשֵׁב בִּסְפִינָה, דְּלְהָכִי לֹא תָּנָא יַחֲזִיר פָּנָיו, דְּאֶפְשׁוּ לַעֲמֹד אֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא יוֹשֵׁב וּמִתְפַּלֵּל וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַטּוּר סִימָן צ"ד. וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר דְּכְשֶׁלְּמָא רוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר דְּקַפְסִיק הַמִּשְׁנָה דִּלְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְיָרֵד, לָכֵן אֲפִלּוּ אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְיָרֵד עַל כָּל פָּנִים יַחֲזִיר פָּנָיו, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּיוֹשֵׁב בִּסְפִינָה דְּמַתְחִלָּה לְכַתְּחִלָּה לְהִתְפַּלֵּל בִּישִׁיבָה עַל כֵּן אֵין צָרִיךְ לְהַחֲזִיר פָּנָיו. וּדְבָרָיו נִפְלָאִים, אַחַר מַה יַּעֲנֶה לְהָרַמְבַּ"ם דְּסִבְרָא לֵיהּ (פ"ה ה"ב) בְּיוֹשֵׁב בִּסְפִינָה דְּאִם יָכוֹל לַעֲמֹד צָרִיךְ לַעֲמֹד, וְעוֹד לִדְבָרָיו בְּרוֹכֵב עַל הַחֲמוֹר לְרַבִּי דְּסִבְרָא לֵיהּ אֵין צָרִיךְ לְיָרֵד אֶלָּא יוֹשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ אֵין צָרִיךְ גַּם כֵּן לְהַחֲזִיר פָּנָיו, וַהֲלֹא הָרוֹקֵחַ (סי' שמז) כָּתַב בְּפֵרוּשׁ לְהִפּוֹךְ וְהֶבִיאוֹ בֵּית יוֹסֵף (ד"ה וכתב הרוקח) וּמִזֶּה בְּרוּרְאֵי נוֹבַע דִּבְרֵי הַמַּגֵּן אַבְרָהָם בְּסָעִיף קָטָן ב', אֶלָּא וַדַּאי דְּלֹא חָזְרַת פָּנִים בִּישִׁיבָה, וְהָא דְּלֹא תָּנֵי יַחֲזִיר פָּנָיו לְעִנְיַן סְפִינָה אֶפְשָׁר דְּסָמַךְ אַרִישָׁא. וְכֵן פְּסַק הַגְּרַ"ז (ס"ה) בְּשֵׁנֵיהֶם דְּיַחֲזִיר פָּנָיו. שׁוּב הִתְבּוֹנַנְתִּי דְּיֵשׁ לְתָרֵץ דִּבְרֵי הַתּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב דְּסִבְרָא לֵיהּ דִּבְהֵמָה

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

לְצַד מִזְרָחִית דְּרוֹמִית) אֵין צָרִיךְ לְהַדְרִים, דִּבְלָאו הָכִי כֵּן הוּא, גַּם אִי אֶפְשָׁר לְהַצְפִּין דְּנִרְאֶה כְּהוֹלֵךְ פָּנָיו מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: **ד** (יג) דֶּרֶךְ הֲלוּכוֹ. מִפְּנֵי שֶׁקָּשֶׁה עָלָיו עִכּוּב הַדֶּרֶךְ וְאֵין דַּעְתּוֹ מְיֻשֶּׁבֶת עָלָיו עַל יְדֵי זֶה: **(יד) אִם יָכוֹל לַעֲמֹד וְכוּ'.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר (יח) שֶׁאֵינוֹ יוֹשֵׁב אֶלָּא עוֹמֵד עַל רַגְלָיו, אֲבָל מִכָּל מָקוֹם מְהַלֵּךְ בְּתְנוּעוֹת הַסְּפִינָה וְהַקָּרוֹן שֶׁהוֹלְכִין כְּדַרְכָּן: **(טו) וְאִם לָאו יוֹשֵׁב וְכוּ'.** וּבְכָל זֹאת (יט) יַחֲזִיר פָּנָיו לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִם אֶפְשָׁר לוֹ: **(טז) וְיִשּׁוּב דַּעְתּוֹ.** (כ) וְאִם קָדַם הוּא לְהַשְׁיָרָא וּמַמְתִּין עֲלֵיהֶם וְיֵשׁ לוֹ מִי שֶׁיְּאַחֵז אֶת בְּהֶמְתּוֹ, יֵרֵד לְמַטָּה וְיִתְפַּלֵּל, וְכָל שֶׁכֵּן כְּשֶׁמְּהַלֵּךְ בְּרַגְלָיו הוּא לַעֲמֹד וּלְהִתְפַּלֵּל, שֶׁבַּעֲמִידָה זוֹ לֹא יִטְרֹד לִבּוֹ כֵּיוָן דִּבְלָאו הָכִי צָרִיךְ הוּא לְהַמְתִּין עַל הַשַּׁיָּרָא. **(יז) לַעֲמֹד בְּאֲבוֹת.** דִּבְרֵכַת אָבוֹת, הַכַּוָּנָה לְעִכּוּבָא וּכְדִלְקַמָּן סִימָן ק"א (ס"א), וּמְהַלֵּךְ אֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן כָּל כָּךְ. וְכֵן בְּרוֹכֵב עַל הַבְּהֵמָה יַעֲמִידֶנָּה עַד גְּמַר בִּרְכַת אָבוֹת, (כא) אֲבָל אֵין צָרִיךְ לִירֵד מִמֶּנָּה: **ה** (יח) **בְּכָל הַתְּפִלָּה.** מִפְּנֵי בֵּיעוּתוֹתֶיהָ, וְאִם כֵּן הָוָה אָמִינָא דְּגַם בִּמְקוֹם הַכְּרִיעוֹת עָדִיף לֵישֵׁב, קָא מַשְׁמַע לָן. (כב) וְהוּא הַדִּין כְּשֶׁמְּהַלֵּךְ בְּרַגְלָיו, יִרְאֶה לַעֲמֹד קְצָת בְּשָׁעַת הַכְּרִיעוֹת וְיִפְסַע לַאֲחוֹרָיו שֶׁלֹּשׁ פְּסִיעוֹת: **(יט) יַחֲזִיר הַבְּהֵמָה.** אוֹ (כג) יַחֲזִיר עַצְמוֹ לַאֲחוֹרָיו עַל גַּבֵּי בְּהֶמְתּוֹ כְּדַרְכָּהּ שֶׁהָיָה נוֹהֵג אִם הָיָה בָּא לְהִטָּעֵר מִלְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ: **ו** (כ) חוֹלֶה מִתְפַּלֵּל. שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲמֹד (כה) יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וְיִתְפַּלֵּל, (כה) וְאִם יָכוֹל לַעֲמֹד בִּמְקוֹם הַכְּרִיעוֹת כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה כּוֹרֵעַ מֵעֲמֹד, יַעֲמֹד שָׁם: **(כא) יְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ.** [א]וְאֶפְשָׁר דְּיוֹצֵא בָּזֶה בְּדִיעֲבַד וְאֵין צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְהִתְפַּלֵּל אֲפִלּוּ אִם הִבְרִיא בִּזְמַן תְּפִלָּה, מֵאַחַר שֶׁאָנוּס הוּא עַתָּה, וְעַיֵּן פְּרִי חָדָשׁ וּפְרִי מְגַדִּים (משו"ת סק"ח) וְעַיֵּן לְעֵיל בְּסִימָן ס"ב סָעִיף ד' בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה (סק"ז) וּבְאוֹר הֲלָכָה (ד"ה יצא) שָׁם. (כו) וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְכַוֵּן דַּעְתּוֹ קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע לְבַדָּהּ אִם אֶפְשָׁר לוֹ, לְפִי שֶׁכְּנֶגֶד קְרִיאַת שְׁמַע אֵינָהּ אֶלָּא פְּסוּק רִאשׁוֹן וּבְקֹל יוֹכַל לְכַוֵּן: **ח** (כב) **שֶׁלֹּא לִסְמֹךְ וְכוּ'.** (מ) הַשַּׁעַם דִּתְפִלָּה צְרִיכָה עֲמִידָה כִּדְלִקַּמָּן בְּסִימָן צ"ח (ס"ד) וַעֲמִידָה שֶׁעַל יְדֵי סְמִיכָה לֹא חֲשִׁיבָה עֲמִידָה. (כמ) וּלְפִי זֶה סְמִיכָה קְצָת דַּהֲנֵינוּ שֶׁסּוֹמֵךְ בִּמְקְצָת שֶׁאִם יִנָּטֵל אוֹתוֹ דָּבָר לֹא יִפֹּל, שָׁרִי, וְיֵשׁ אוֹמְרִים הַטַּעַם דִּצְרִיכָה לִהְיוֹת בְּאֵימָה וּלְפִי זֶה בְּכָל גְּוָנֵי אִסּוּר. וּבִמְקוֹם הַדְּחַק יֵשׁ לְהָקֵל כַּטַּעַם הָרִאשׁוֹן. וְעַיֵּן לְקַמָּן בְּסִימָן קמ"א סָעִיף א' וּבְמָה שֶׁכָּתַבְנוּ שָׁם: **(כג) לְעַמּוּד.** וְלָכֵן יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִסְמֹךְ עַצְמוֹ עַל גַּבֵּי שְׁטָענְדֶיר, (כמ) וְכֵן בְּכָל מָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ עֲמִידָה כְּגוֹן בְּשָׁעָה שֶׁרוֹאֶה סֵפֶר תּוֹרָה נָגְדּוֹ וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה: **(כד) בְּשָׁעַת תְּפִלָּה.** וְחוֹלֶה שֶׁבְּרֵי לוֹ שֶׁיּוֹכַל לְכַוֵּן בַּעֲמִידָה עַל יְדֵי סְמִיכָה (ל) יַעֲשֶׂה כֵּן, וְאִם לָאו, יִתְפַּלֵּל מְיֻשָּׁב: **ט** (כה) מְיֻשָּׁב. וְהוּא הַדִּין (לא) בְּמְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ: **(כו) כְּשֶׁיּוּכַל.** דְּהֵינוּ שֶׁלֹּא עָבַר זְמַנּוֹ: **(כז) וְאֵינוֹ צָרִיךְ וְכוּ'.** רְצוֹנוֹ לוֹמַר דְּזֶה לֹא הָוֵי כְּמִתְפַּלֵּל בְּתוֹרַת נְדָבָה דְּקַיְמָא לָן לְקַמָּן בְּסִימָן ק"ז (ס"א) דְּצָרִיךְ לְחַדֵּשׁ בָּהּ. [ב]וְלִדְעַת הַסְּכִימוּ הָאַחֲרוֹנִים שֶׁאֵין צָרִיךְ

שַׁעַר הַצִּיּוּן

ד **(יח)** מֵאֲמַר מָרְדְּכַי: עַיֵּן שָׁם: **(יט)** עַיֵּן בְּאוֹר הֲלָכָה (ד"ה היה): **(כ)** מִגֵּן אַבְרָהָם (סק"ו): **(כא)** וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: **(כב)** תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה (כ: ד"ה גמ' בין כך): **ה (כג)** שֻׁלְחָן שְׁלֹמֹה (סק"ז): **(כד)** שָׁם: **(כה)** בֵּית יוֹסֵף (ד"ה כתב הרמב"ם): **ח (מ)** עַיֵּן מִגֵּן אַבְרָהָם (סק"י): **(מא)** מַחֲצִית הַשֶּׁקֶל: **(מב)** שֻׁלְחָן שְׁלֹמֹה (סק"ה): **(מג)** בֵּית יוֹסֵף (ד"ה גרסינן) וּמִגֵּן אַבְרָהָם בְּסִימָן ק"י סָעִיף קָטָן ח':

לִיקוּטֵי דִּבְרֵי הָרַב: א] ובשו"ע הרב (ס"ז) כתב: ואע"פ שאינו יוצא ידי חובתו בהרהור. **ב]** ובשו"ע הרב (ס"ט) סתם שטוב שיחזור ויתפלל מעומד כשיוכל, בתורת נדבה, אם הוא בטוח שיוכל לכוין יפה בתפלתו.

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah